

Estructura, Tipologia i Variació Interna de la Llengua Catalana

Codi: 42493
Crèdits: 10

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
4313382 Estudis Avançats de Llengua i Literatura Catalanes	OT	0	0

Professor/a de contacte

Nom: Mar Massanell Messalles

Correu electrònic: Mar.Massanell@uab.cat

Equip docent

Daniel Recasens Vives

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Equip docent extern a la UAB

Josefina Carrera Sabaté

Neus Nogué Serrano

Prerequisits

És altament recomanable que els estudiants puguin llegir articles científics en anglès.

Objectius

En aquest mòdul s'estudien de forma crítica i especialitzada diversos aspectes de l'estructura de la llengua amb l'objectiu que l'estudiant obtingui una perspectiva diferent de la que ofereixen els graus.

El mòdul proporciona les eines per fer una investigació en lingüística sobre la llengua catalana en comparació amb altres llengües naturals. S'hi estudien les propietats tipològiques del català, tant en comparació amb les llengües romàniques pròximes com amb aquelles altres més divergents de la branca romànica i amb les no romàniques. S'hi aborden des d'una metodologia integradora temes que pertanyen a diferents components de la llengua (fonologia, morfologia, sintaxi i semàntica) i a àmbits metodològics diferents (sincronia, diacronia i geolingüística) que presenten el tret comú de requerir una aproximació crítica, transversal i metodològicament innovadora.

Competències

- Aplicar els mètodes d'investigació propis dels àmbits lingüístic i literari.
- Construir un discurs argumentat de valoració crítica d'una anàlisi lingüística o literària.
- Produir informes sobre activitats o obres lingüístiques o literàries.
- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements adquirits i la seva capacitat de resolució de problemes en entorns nous o poc coneguts dins de contextos més amplis (o multidisciplinaris) relacionats amb la seva àrea d'estudi.

- Que els estudiants sàpiguen comunicar les seves conclusions, així com els coneixements i les raons últimes que les fonamenten, a públics especialitzats i no especialitzats d'una manera clara i sense ambigüitats.
- Que els estudiants tinguin les habilitats d'aprenentatge que els permetin continuar estudiant, en gran manera, amb treball autònom a autodirigit.
- Tenir coneixements que aportin la base o l'oportunitat de ser originals en el desenvolupament o l'aplicació d'idees, sovint en un context de recerca.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar les principals investigacions recents en llengua catalana.
2. Avaluar i aplicar els diversos marcs teòrics de tractament de les dades lingüístiques i els mètodes d'investigació que sustenten.
3. Comparar les diferents metodologies d'aproximació a l'estudi de la tipologia lingüística, així com les principals classificacions tipològiques de les llengües naturals i els principis teòrics des dels quals s'estableixen les tipologies.
4. Construir un discurs argumentat de comparació i avaluació crítica de diverses anàlisis lingüístiques a partir d'hipòtesis divergents.
5. Construir un discurs argumentat de comparació i avaluació crítica de diverses anàlisis lingüístiques emmarcades en teories i metodologies divergents.
6. Elaborar informes crítics de produccions lingüístiques de qualsevol àmbit i època.
7. Elaborar ressenyes i informes crítics d'obres bibliogràfiques sobre llengua catalana.
8. Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements adquirits i la seva capacitat de resolució de problemes en entorns nous o poc coneguts dins de contextos més amplis (o multidisciplinaris) relacionats amb la seva àrea d'estudi.
9. Que els estudiants sàpiguen comunicar les seves conclusions, així com els coneixements i les raons últimes que les fonamenten, a públics especialitzats i no especialitzats d'una manera clara i sense ambigüitats.
10. Que els estudiants tinguin les habilitats d'aprenentatge que els permetin continuar estudiant, en gran manera, amb treball autònom a autodirigit.
11. Tenir coneixements que aportin la base o l'oportunitat de ser originals en el desenvolupament o l'aplicació d'idees, sovint en un context de recerca.

Continguts

Bloc 1. Fonètica històrica i dialectal de la llengua catalana

Professor: Daniel Recasens Vives

Sessions: 3, 10, 17, 24 i 31 d'octubre i 7 de novembre (UAB, de 15h a 17h)

L'objectiu del curs és la interpretació d'alguns canvis fonètics del català antic a la llum de dades d'altres llengües romàniques i no romàniques.

1. Els fonaments articulatoris, acústics i perceptius del canvi fonètic, i models recents sobre la seva inepció i difusió
2. Processos de palatalització de consonants en català i altres llengües. Palatalització i africació de velars. Canvis de timbre vocàlic relacionats
3. L'evolució de les vocals mitjanes tòniques en català antic. Casuística de la vocal neutra tònica en les llengües romàniques i no romàniques
4. Distribució lèxica i dialectal, i desenvolupament històric, de les consonants africades i fricatives palatoalveolars sonores en català i altres llengües romàniques

Bloc 2. Morfologia històrica i dialectal de la llengua catalana. El sistema verbal català: canvis antics, variació actual i canvis en curs

Professora: Mar Massanell i Messalles

Sessions: 14, 21 i 28 de novembre i 5, 12 i 19 de desembre (UAB, de 15h a 17h)

L'objectiu del curs és l'anàlisi, des del marc teòric de la Morfologia Natural i amb els mètodes propis de la Lingüística de Corpus i de la Geolingüística, de diversos processos evolutius antics i actuals que han afectat la flexió verbal catalana.

1. La Morfologia Natural: els principis de naturalitat morfològica i els conflictes de naturalitat
2. Mètodes de recollida i tractament de dades: la Lingüística de Corpus i la Geolingüística
3. Evolució i resultats actuals de la terminació verbal -AT de tercera persona del singular en català
4. Evolució i resultats actuals de les terminacions verbals àtones -AMUS, -ATIS de primera i segona persona del plural en català
5. El present de subjuntiu: origen, diversificació i processos actuals de canvi
6. L'imperfet de subjuntiu: origen, diversificació i processos actuals de canvi

Bloc 3. La gramaticalització de la dixi en català

Professora: Neus Nogué Serrano

Sessions: 4, 11, 18 i 25 d'octubre i 8 i 15 de novembre (UB, de 18.30h a 20.30h)

1. Què és la dixi
  - 1.1. El centre díctic
  - 1.2. Les categories díctiques
  - 1.3. Els usos de la dixi
  - 1.4. El context
2. La dixi en la gramàtica
  - 2.1. Morfemes verbals
  - 2.2. Pronoms personals
  - 2.3. Determinants
  - 2.4. Adverbis i preposicions
  - 2.5. Vocatius
  - 2.6. Díctics lèxics
  - 2.7. Ús díctic de formes prototípicament no díctiques
  - 2.8. Els díctics elidits
  - 2.9. Dixi i acceptabilitat
  - 2.10. Usos no díctics de formes díctiques

2.11. Dixi i anàfora

2.12. Dixi i estructura informativa

2.13. La dixi a la GIEC

Bloc 4. Relació entre producció i percepció de la parla

Professora: Josefina Carrera Sabaté

Sessions: 22 i 29 de novembre, 13 i 20 de desembre i 10 i 17 de gener (UB, de 18.30h a 20.30h)

1. Producció de la parla

1.1. Variació sociofonètica

1.2. Senyal acústic

2. Percepció de la parla

2.1. Percepció auditiva, visual i audiovisual

2.2. Models de percepció de la parla

2.3. Proves d'avaluació de la parla

3. Anàlisis qualitatives i quantitatives de la producció i percepció de la parla

4. Estudis productius i perceptius: exemples i pràctiques

Metodologia

Es combinaran les exposicions amb la resolució d'exercicis, la realització d'activitats pràctiques, exposicions orals, debats i l'elaboració de treballs molt breus.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Debats i activitats pràctiques	50	2	4, 5, 8, 9, 10
Tipus: Supervisades			
Tutorització i exposicions orals	75	3	11
Tipus: Autònomes			
Estudi personal i elaboració d'exercicis i treballs	115	4,6	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11

Avaluació

El mòdul es valorarà a partir de quatre evidències. Cadascun dels professors de l'assignatura plantejarà i qualificarà una activitat d'avaluació (exercici, ressenya, petit treball, projecte, exposició oral, comentari crític, etc.), que suposarà el 25% de la qualificació final.

L'estudiant obtindrà un "No avaluable" en cas de no lliurar totes quatre activitats d'avaluació.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Realització d'exercicis, treballs breus i presentacions orals	100%	10	0,4	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11

Bibliografia

Bloc 1

Lausberg, H. (1965) *Lingüística románica*, Madrid, Gredos.

Loporcaro, M. (2011) Phonological processes, (eds.) M. Maiden, J. C. Smith & A. Ledgeway, *The Cambridge History of the Romance Languages*, vol. 2, Cambridge University Press, 109-154.

Ohala, J. J. (1981) The listener as a source of sound change, (eds.) C. S. Masek, R. A. Hendrick & M. F. Miller, *Papers from the Parasession on Language and Behavior*. Chicago, Chicago Linguistics Society, 178 - 203.

Pensado, C. (1985) El cierre de las vocales romances ante una palatal y su motivación articulatoria, (ed.) J. L. Melena, *Symbolae Ludovico Mitxelena septuagenario oblatae*, Vitoria Gasteiz, Universidad del País Vasco, 639-646.

Recasens, D. (2017) *Fonètica històrica del català*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona.

Recasens, D. (2016) Stressed vowel assimilation to palatal consonants in Early Romance, *Journal of Historical Linguistics*, 6 (2), 201-246.

Recasens, D. (2011) Velar and dental stop consonant softening in Romance, *Diachronica*, 28:2, 186-224.

Recasens, D. (2009) Sobre la rellevància del detall articulatori i acústic en l'explicació del canvi fonètic, (ed.) J. Rafel, *Diachronic Linguistics*, Universitat de Girona, Servei de Publicacions, 115-134.

Walsh, T. (1987) On the permutation of the Vulgar Latin tonic front mid-vowels in Medieval Catalan, *Bulletin of Hispanic Studies*, 64, 305-318.

Bloc 2

Alcover, Antoni M. i Francesc de B. Moll (1993 [1930-1962]), *Diccionari català-valencià-balear*, Palma, Moll.

Badia i Margarit, Antoni M. (1994 [1951]), *Gramàtica històrica catalana*, València, Tres i Quatre.

Batlle, Mar, Joan Martí i Castell, Josep Moran i Joan Anton Rabella (2016), *Gramàtica històrica de la llengua catalana*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Coromines, Joan (1980-2001), *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, Barcelona, Curial, la Caixa.

Dressler, Wolfgang U., Willi Mayerthaler et al. (ed.) (1987), *Leitmotifs in Natural Morphology*, Amsterdam, Filadèlfia, John Benjamins.

- Duarte, Carles i Àlex Alsina (1984-1986), *Gramàtica històrica del català*, Barcelona, Curial.
- Gulsoy, Joseph (1993), «El desenvolupament de les formes del subjuntiu present en català» i «La -o de la primera persona de l'indicatiu present en català», dins *Estudis de gramàtica històrica*, València, Barcelona, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 377-419 i 421-448.
- Jiménez, Jesús i Maria Rosa Lloret (2011), «Hòmens, homes i conflictes de naturalitat», *Estudis de llengua i literatura catalanes*, lxii, *Miscel·lània Albert Hauf*, 1, 217-245.
- Martí i Castell, Joan (1990), *Gramàtica històrica. Problemes i mètodes*, València, Universitat de València.
- Massanell i Messalles, Mar (2011), *Permeabilitat del català nord-occidental a l'estàndard mediàtic i educatiu: el cas de l'Alt Urgell*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- Massanell i Messalles, Mar (2012), «*Fewe temps que no diva tants verbs!*» *Manteniment i transformació de paradigmes verbals en el català nord-occidental del tombant de segle*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Massanell i Messalles, Mar (2016), «Sincretisme i canvi morfològic: evolució de la terminació verbal en -at en català», *Caplletra*, 61, p. 165-209.
- Massanell i Messalles, Mar (en premsa), «Les terminacions àtones de primera i segona persona del plural en català: una aproximació diacrònica i geolingüística», *Anuari de Filologia. Estudis de Lingüística*, 8/2018.
- Massanell i Messalles, Mar i Gemma Palà (2018), «*Que ho faça jo?! Que ho faci ell!* Evolució del present de subjuntiu en el nord-occidental actual», *Zeitschrift für Katalanistik*, 31, 203-246.
- Moll, Francesc de B. (1991 [1952]), *Gramàtica històrica catalana*, València, Universitat de València.
- Moran, Josep i Joan Anton Rabella (2001), *Primers textos de la llengua catalana*, Barcelona, Proa.
- Perea, Maria Pilar (dir.), *La flexió verbal en els dialectes catalans*, dins el portal Antoni M. Alcover, <http://alcover.iec.cat>.
- Pérez Saldanya, Manuel (1998), *Del llatí al català. Morfosintaxi verbal històrica*, València, Universitat de València.
- Rasico, Philip (1993), *Estudis i documents de lingüística històrica catalana*, Barcelona, Curial.
- Russell-Gebbett, Paul (1965), *Mediaeval Catalan Linguistic Texts*, Oxford, The Dolphin Book.
- Segura-Llopes, Carles (2015), «L'evolució de la forma verbal *cantara* en català: un estudi de corpus», *Mirabilia, Med/Trans*, 1 (2015/1). Accessible a: <https://www.revistamirabilia.com/sites/default/files/medtrans/pdfs/01-01.pdf>
- Sistac, Ramon (1998), «*L'impacte de la normalització lingüística sobre la variació. Un cas concret: el català nord-occidental*», dins Emili Boix, Núria Alturo, Maria Rosa Lloret, Mercè Lorente i Lluís Payrató (ed.), *El contacte i la variació lingüística: Descripció i metodologia*, Barcelona, Universitat de Barcelona, p. 161-178.
- Soberanas, Amadeu-J., Andreu Rossinyol i Armand Puig (ed.) (2001), *Homilies d'Organyà*, Barcelona, Barcino.
- Torruella, Joan (2009), «Bases científicas en la investigación a partir de corpus: el caso del *Corpus Informatitzat del Català Antic*», dins Andrés Enrique-Arias (ed.), *Diacronía de las lenguas iberorrománicas: nuevas aportaciones desde la lingüística de corpus*, Madrid, Frankfurt, Iberoamericana-Vervuert, p. 95-115.
- Torruella, Joan, Manuel Pérez Saldanya i Josep Martines (dir.), *Corpus Informatitzat del Català Antic*, en línia: www.cica.cat. [= CICA]
- Väänänen, Veikko (2003 [1967]), *Introducción al latín vulgar*, Madrid, Gredos.

Veny, Joan (1993), *Dialectologia filològica*, Barcelona, Curial, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Veny, Joan (1998 [1978]), *Els parlars catalans. Síntesi de dialectologia*, Palma, Moll.

Veny, Joan (2007-2017), *Petit Atlas Lingüístic del Domini Català*, 6 volums apareguts, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.

Veny, Joan i Mar Massanell (2015), *Dialectologia catalana. Aproximació pràctica als parlars catalans*, Barcelona, Alacant, València, PiEUB, PUA, PUV.

Veny, Joan i Lídia Pons (2001-2016), *Atlas Lingüístic del Domini Català*, 8 volums apareguts, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.

Viaplana, Joaquim (1995), «Sobre la irregularitat verbal», *Caplletra*, 19, p. 333-348.

Wheeler, Max W. (1984), "La conjugació valenciana: geografia, diacronia i psicologia", dins *Miscel·lània Sanchis Guarnier, 1. Estudis en memòria del professor Manuel Sanchis Guarnier: Estudis de llengua i literatura catalanes*, València, Universitat de València, p. 409-419.

Wheeler, Max W. (1993a), «On the hierarchy of naturalness principles in inflexional morphology», *Journal of Linguistics*, 29, 95-111.

Wheeler, Max W. (2007 [1993b]), «El canvi flexional: els verbs en el català nord-occidental», a *Morfologia i fonologia catalana i romànica: estudis diacrònics*, Alacant-Barcelona, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 101-138.

Wurzel, Wolfgang U. (1989), *Inflectional Morphology and Naturalness*, Dordrecht-Boston-Londres, Kluwer Academic Publishers.

Bloc 3

Badia i Margarit, Antonio M. (1952). "Los demostrativos y los verbos de movimiento". *Estudios dedicados a D. Ramón Menéndez Pidal*. Madrid: CSIC / Patronato Marcelino Menéndez y Pelayo, p. 3-31.

Brucart, Josep M. (2002). "Els determinants". Dins: Solà, Lloret, Mascaró i Pérez Saldanya (dir.), vol. 2, *Sintaxi*, cap. 7.

Fillmore, Charles J. (1997). *Lectures on Deixis*. Stanford: CLSI Publications.

GIEC = Institut d'Estudis Catalans (2016). *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

Goodwin, Charles, i Alessandro Duranti (1992). "Rethinking context: an introduction". Dins: Alessandro Duranti i Charles Goodwin (1992). *Rethinking context. Language as an interactive phenomenon*. Cambridge: Cambridge University Press, p. 1-42.

Levinson, Stephen C. (1983). *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Nogué Serrano, Neus (2005). "[Dixi de persona i marcs participatius en català](#)". Tesi doctoral. Barcelona: Universitat de Barcelona. Departament de Filologia Catalana.

Nogué Serrano, Neus (2008a). *La dixi de persona en català*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Nogué Serrano, Neus (2008b). "La dixi de persona en el discurs acadèmic oral en català". *Caplletra. Revista Internacional de Filologia*, 44, p. 195-218.

Nogué Serrano, Neus (2011). "Person Deixis in Catalan". Dins: Lluís Payrató i Josep Maria Cots (ed.). *The Pragmatics of Catalan*. Berlín/Boston: De Gruyter Mouton.

Nogué Serrano, Neus (2015). "Catalan". Dins: Konstanze Jungbluth i Federica Da Milano (ed.). *Manual of deixis in romance languages*. Berlín/Boston: De Gruyter.

Nogué Serrano, Neus (en premsa). "L'evolució de la referència als participants en el debat parlamentari en català (1932-2013)". *Quaderns de Filologia*. València: Universitat de València.

Payrató, Lluís (2002). "L'enunciació i la modalitat oracional". Dins: Solà, Lloret, Mascaró i Pérez Saldanya (dir.), *Sintaxi*, cap. 3.

Rauh, Gisa (1983). "Aspects of Deixis". Dins: Gisa Rauh (ed.). *Essais on deixis*. Tübingen: Narr, p. 9-60.

Rigau, Gemma (1976). "Anem o venim?". *Els Marges* 8, p. 33-53.

Stirling, Lesley, i Rodney Huddleston (2002). "Deixis and anaphora". A: Huddleston, Rodney, i Geoffrey K. Pullum. *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press.

Solà, Joan, Maria Rosa Lloret, Joan Mascaró i Manuel Pérez Saldanya (dir.) (2002). *Gramàtica del català contemporani*. 3 vol. Barcelona: Empúries, 42008.

Vanelli, Laura, i Lorenzo Renzi (1995). "La deissi". Dins: Lorenzo Renzi, Giampaolo Salvi i Anna Cardinaletti (ed.). *Grande grammatica italiana di consultazione*, vol. III. Bologna: il Mulino, cap. VI.

Weinreich, Uriel (1963). "On the semantic structures of language". Dins: Joseph H. Greenberg (ed.) (1963). *Universals of language*. Cambridge, MASS / London: MIT Press, p. 142-216.

Bloc 4

Beckner, C.; Blythe, R.; Bybee, J.; Christiansen, M.; Croft, W.; Ellis, N.; Holland, J.; Ke, J.; Larsen-Freeman, D.; Schoenemann, T. (2009). Language is a complex adaptive system. *Language Learning*, vol. 59, núm. 1, p. 1-26.

Carrera-Sabaté, J. (2009). Affricates in Lleidatà: A sociophonetic case study. Stanford, J.M.; Preston, D. (eds.), *Variation in Indigenous Minority Languages*. Amsterdam. John Benjamins: 77-107.

Coleman, J. (2002). Phonetic representation in the mental lexicon. Durand, J.; Laks, B. (eds.) *Phonetics, Phonology and Cognition*. Oxford. Oxford Univ. Press: 96- 130.

Klatt, D. H. (1989). Review of selected models of speech perception. W. D. Marslen- Wilson (ed.) *Lexical Representation and Process*. Cambridge, Mass. MIT Press: 169- 226.

Labov, W. (1994). *Principles of linguistic change. Vol 1: Internal factors*. Cambridge: Blackwell.

Labov, W. (2001). *Principles of Linguistic Change. Vol 2: Social Factors*. Massachusetts: Blackwell.

Labov, W. (2010). *Principles of Linguistic Change. Vol 3: Cognitive and Cultural Factors*. Malden/Oxford: Wiley-Blackwell.

Moreno-Fernández, F. (2012). *Sociolingüística cognitiva. Proposiciones, escolios y debates*. Madrid/Frankfurt: Iberoamericana/Vervuert.

Pradilla, M. A. (2008). *Sociolingüística de la variació i llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

Tatham, M.; Morton, K. (2011). *A guide to Speech Production and Perception*. Edinburgh University Press: Edimburg.

Tagliamonte, S. (2012). *Variationist Sociolinguistics. Change, Observation, Interpretation*. Malden/Oxford: Wiley-Blackwell

Trudgill, P. (2003). *A Glossary of Sociolinguistics*. Oxford/ New York: Oxford University Press.

